

Eskil Wadensjö

Anna Danielsson Öberg och Tommy Öberg:

Facklig kräftgång. Rapporter från Europa

Stockholm: Premiss förlag 2012

Eskil Wadensjö, professor,
Institutet för social forskning,
Stockholms universitet
Eskil.Wadensjo@sofi.su.se

Under 1980-talet var forskningen om den fackliga verksamheten omfattande, bland annat inom nationalekonomin men också inom andra discipliner. Det fanns forskning om vilka faktorer som påverkade organisationsgraden och om avtalsförhandlingar och hur de påverkade lönestrukturen i ekonomin och också löneskillnader mellan fackligt anslutna och de som var oorganiserade. Det fanns också mycket forskning om arbetsmarknadskonflikter – orsaker och effekter. Sedan har intresset avtagit med en minskad facklig organisationsgrad. Den fackliga verksamheten är fortfarande viktig och andelen av arbetskraften som omfattas av kollektivavtal är långt större än den andel som är organiserade.

Den fackliga organisationsgraden och det fackliga inflytandet skiljer sig markant mellan olika länder. Det visas tydligt i Anna Danielsson Öbergs och Tommy Öbergs bok *Facklig kräftgång. Rapporter från Europa*. Deras intresseväckande och väl genomarbetade bok behandlar facket i fem länder: Sverige, Norge, Tyskland, Italien och Estland. Situationen skiljer sig markant mellan olika länder. Lägst är organisationsgraden i Estland. I Estland liksom i andra länder i Central- och Östeuropa har den fackliga rörelsen dåligt rykte genom att den under kommunisttiden var nära kopplad till regimen. De har nu knappast något inflytande alls och arbetsgivarna har därmed en starkare ställning än i Västeuropa. I Norge har fackföreningsrörelsen inte samma organisationsgrad som i Sverige men har å andra sidan inte på samma sätt förlorat medlemmar som i Sverige. I Sverige hade fackföreningsrörelsen länge en mycket stark ställning genom sin koppling

till arbetslöshetsförsäkringen (Gent-systemet), vilken dock under de senaste åren närmast blivit en belastning, medan arbetslöshetsförsäkringen i Norge sedan slutet av 1930-talet har varit frikopplad från fackföreningsrörelsen. Italien och Tyskland har betydligt lägre organisationsgrad än de nordiska länderna och för Tysklands del har anslutningsgraden minskat markant under de senaste båda decennierna. Det finns dock i båda länderna ett inflytande via förhandlingar och genom påverkan på lagstiftningen. När man studerar organisationsgraden i dessa och andra länder ska man vara medveten om att en del av medlemmarna är pensionerade och att man därför får alltför höga tal vad gäller andelen organiserade av arbetskraften. Det är också viktigt att uppmärksamma att det finns konkurrerande fackliga organisationer i många länder.

I praktiken har fackföreningsrörelsen i nästan alla länder – inte bara de länder som är undersökta här – problem med att rekrytera och behålla medlemmar. En orsak är strukturella förändringar på arbetsmarknaden. Servicesektorn växer medan tillverkningsindustrin minskar relativt sett och allt fler arbetar i små företag, där det är svårare att organisera det fackliga arbetet. Det betyder också att det fackliga arbetet förändras. Avtalen kan få minskad betydelse och påverkan på politiken större. Fackföreningarna står dock i regel inte nära politiska partier. Här är Sverige och samarbetet mellan LO och Socialdemokraterna ett undantag, även om banden har försvagats. Något som diskuteras i många länder är frågan om lagstiftning om minimilöner. Här är de nordiska länderna motståndare. De fackliga organisationerna menar att det skulle försvaga det fackliga inflytandet och att de är tillräckligt starka för att genomföra minimilöner avtalsvägen.

Även om de fackliga rörelsernas ställning försvagats finns det goda skäl för forskare att studera deras roll i samhällsekonomin och vilka effekter de har för löner och arbetsmiljö. I Sverige har de till exempel ett betydande inflytande genom avtalsförsäkringar, avtalsbestämda ersättningar och medlemsförsäkringar som på olika sätt kompletterar socialförsäkringarna.